

25.11.2015

Eduskunnan lakivaliokunnalle

ASIA: HE 65/2015 vp Hallituksen esitys eduskunnalle eräksi avioliittolain muutoksen edellyttämiksi lainmuutoksiksi

Esitykseen sisältyvistä lakiesityksistä opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan kuuluu laki uskonnonvapauslain 3 §:n muuttamisesta.

Voimassa oleva säännös ja sen taustat

Uskonnonvapauslain 3 §:n 2 momentissa säädetään lapsen uskonnollisen aseman määräytymisestä. Lähtökohtana on, että lapsen uskonnollisesta asemasta päättävät hänen huoltajansa yhdessä. Jos huoltajat eivät lapsen syntymän jälkeen sovi lapsen uskonnollisesta asemasta, voi kuitenkin lapsen huoltajana toimiva äiti vuoden kuluessa lapsen syntymästä yksin päättää lapsen liittymisestä uskonnolliseen yhdyskuntaan.

Momentin viimeisessä virkkeessä on lisäksi selventävä maininta, joka koskee lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 9 §:n 3 momentin mukaista niin sanottua työnjakoyhteishuoltoa. Mainitun säännöksen nojalla tuomioistuim voi päättää tehtävien jaosta huoltajien kesken esimerkiksi niin, että oikeus päättää lapsen uskonnollisesta asemasta uskotaan jollekin tai joillekin huoltajista. Silloin, kun tuomioistuin on päättänyt tehtävien jaosta huoltajien kesken tällä tavoin, määräytyy oikeus päättää lapsen uskonnollisesta asemasta tuomioistuimen päätöksen mukaan.

Hallituksen esityksen (HE 170/2002 vp) perusteluiden mukaan säännöksen lähtökohtana on, että lapsen uskonnollisesta asemasta päättäminen on lapsen huollon piiriin kuuluva asia samalla tavoin kuin lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta ja muista henkilökohtaisista asioista päättäminen yleensäkin. Säännös poikkeaa lähtökohdiltaan aiemmasta uskonnonvapauslaista siten, että lapsen uskonnollinen asema ei enää automaattisesti määräydy hänen vanhempiansa uskonnollisen aseman mukaisesti, vaan lapsen uskonnollisen aseman muuttaminen perustuu aina huoltajien nimenomaiseen tahdonilmaisuun. Jos huoltajat eivät lapsen syntymän jälkeen nimenomaisesti liitä lasta jonkin uskonnollisen yhdyskunnan jäseneksi, lapsi merkitään väestötietojärjestelmään ilman tietoa uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä.

Poikkeusta, jonka mukaan lapsen huoltajana toimiva äiti voi vuoden kuluessa lapsen syntymästä yksinkin päättää lapsen liittymisestä uskonnolliseen yhdyskuntaan perusteltiin sillä, että ilman poikkeussäännöstä huoltajien erimielisyys lapsen

uskonnollisesta asemasta automaattisesti johtaisi lapsen uskonnollisen aseman jäämiseen avoimeksi.

Voimassa olevan lain eduskuntakäsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunta kiinnitti mietinnössään (PeVM 10/2002 vp) huomiota poikkeussäännön aiheuttamiin tilanteisiin. Valiokunta totesi, että pääsääntö tulee lopulta alisteiseksi äidin kantaan nähden ja että toiseen uskontokuntaan kuuluva isä voi kokea olevansa sukupuoleen perustuvan syrjinnän kohteena.

Ehdotetut muutokset

Esityksessä ehdotetaan, että uskonnonvapauslain 3 §:n 2 momentista poistettaisiin säännös, jonka mukaan lapsen huoltajana toimiva äiti vuoden kuluessa lapsen syntymästä yksin päättää lapsen liittymisestä uskonnolliseen yhdyskuntaan, jos huoltajat eivät lapsen syntymän jälkeen sovi lapsen uskonnollisesta asemasta. Poikkeussäännöksen poistaminen merkitsisi, että lapsen uskonnollisesta asemasta päättäisivät aina huoltajat yhdessä, jollei tuomioistuin ole tältä osin päättänyt tehtävien jaosto huoltajien kesken lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 9 §:n 3 momentin nojalla. Jos lapsen huoltajat eivät lapsen syntymän jälkeen pääse yksimielisyyteen lapsen uskonnollisesta asemasta, lapsi jäisi uskonnollisten yhdyskuntien ulkopuolelle.

Ehdotettu uskonnonvapauslain muutos ei ole sinänsä ehdottoman välttämätön avioliittolain muutoksen johdosta. Jos säännös jäisi nykyiseen muotoonsa, päätösvalta lapsen uskonnollisesti asemasta määräytyisi pelkästään pääsäännön mukaan niissä tapauksissa, joissa poikkeussäännöstä ei voitaisi soveltaa. Nykyisinkin sellaiset tilanteet ovat mahdollisia, joissa lapsen äiti ei ole lapsen huoltajana, eikä poikkeussäännöstä soveltaminen sen vuoksi tule kysymykseen.

Ehdotetun ratkaisun etuna on, että se lapsen vanhemmat yhdenvertaiseen asemaan ja kohtelee samalla tavalla erilaisia perhemuotoja. Lisäksi se korostaa periaatetta, että huoltajat tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset.

Taloudelliset vaikutukset

Lakimuutokset ja niihin liittyvät väestötietojärjestelmän muutokset aiheuttavat tietojärjestelmien muutostarpeita myös evankelis-luterilaiselle ja ortodoksiselle kirkolle, jotka hoitavat eräitä väestökirjanpitoon liittyviä tehtäviä. Kirkkohallituksen arvion mukaan evankelis-luterilaisen kirkon ylläpitämään yhteiseen jäsenrekisteriin tarvittavien muutosten kustannusvaikutukset ovat noin 38 000—53 000 euroa. Ortodoksiselle kirkolle aiheutuvat tietojärjestelmäkustannukset ovat arviolta 10 000 euroa.

Evankelis-luterilainen ja ortodoksinen kirkko eivät nykyisin saa valtiolta korvamerkittyä rahoitusta väestörekisteritehtäviensä kustannuksiin. Näiden kirkkojen saamaa osuutta yhteisöveron tuotosta on kuitenkin monissa yhteyksissä perusteltu sillä, että ne huolehtivat eräistä yhteiskunnallisista tehtävistä. Vuoden 2016 alusta lukien kirkkojen oikeus yhteisöveron tuottoon poistuu. Evankelis-luterilainen kirkko saa jatkossa lakisääteistä valtion rahoitusta hautaustoimeen, väestökirjanpitoon sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja irtaimiston ylläpitoon liittyviin

laissa säädettyihin tehtäviin. Rahoituksen määrästä säädetään suoraan laissa. Se kattaa seurakuntien kirjanpitoon perustuvien laskelmien mukaan noin 80 prosenttia rahoituksen perusteena olevien tehtävien kokonaiskustannuksista. Ortodoksiselle kirkolle yhteisövero-oikeuden poistuminen kompensoidaan korottamalla vastaavalla summalla kirkon toiminta-avustusta.

Rahoitusjärjestelmien luonne huomioon ottaen esitykseen liittyvät kirkkojen tietojärjestelmäkustannukset eivät aiheuta tarvetta valtion määrärahojen lisäykseen.